

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زن و مرد

تشابه‌های نامتناسب؟

www.ketab.ir

حمید کریمی

استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران

سرشناسه: کریمی، حمید
عنوان و نام پدیدآور: زن و مرد، تشابه، تساوی یا تناسب؟/حمید کریمی.
مشخصات نشر: قم: هاجر، ۱۳۹۱.

مسلسل: ۴۵۶ ۲۰۰ ص. شابک: ۷-۸۵-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیفا
تفاوت‌های جنسی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

تفاوت‌های جنسی

BP ۲۳۰/۲۳۱۷۲/۱۳۹۱۹۰۲۳۳

۲۸۳۱/۲۹۷

۲۷۲۷۷۰۰

ناشر
مرکز نشر هاجر

نام کتاب زن و مرد، تشابه، تساوی یا تناسب؟
نویسنده حمید کریمی
ناشر مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران)
چاپخانه نگارش
شمارگان ۲۰۰۰ جلد
قیمت ۷۲۰۰۰ ریال
نوبت چاپ اول/ تابستان ۹۱
تعداد صفحه و قطع ۴۰ صفحه، وزیری

شابک ۷ - ۸۵ - ۵۵۸۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

تلفن: ۲۱۴۴۴۰۰ - ۲۵۱

Hajar@whc.ir

آدرس: قم - انتهای بلوارامین - میدان ارتش

www.Hajar.whc.ir

فهرست مطالب

۱۲	مقدمه:
۱۲	۱. اهمیت و ضرورت بحث:
۱۳	۲. علت انتخاب موضوع:
۱۴	۳. پیشینه بحث:
۱۵	۴. پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق:
۱۶	۵. اهداف تحقیق:
۱۷	۶. روش تحقیق:

بخش اول: کلیات

۲۱	فصل اول: تعاریف:
۲۱	۱. حکم
۲۳	۲. حکمت
۲۴	۳. فلسفه حکم
۲۴	۴. حق
۲۵	۴.۱. ارکان حق
۲۶	۴.۲. اقسام حق
۲۶	۵. تکلیف و رابطه آن با حق
۲۸	فصل دوم: ماهیت حکم و دیدگاه‌های مختلف درباره آن
۲۸	۱. منشأ پیدایش حق
۳۰	۲. ماهیت حکم
۳۳	۴. رابطه طبیعت و قانون
۳۵	فصل سوم: حق قانون‌گذاری
۳۶	۱. قانون‌گذاری بشر:

۳۷	۲. توحید در قانون گذاری
۳۸	۳. محدوده دخالت بشر در قانون گذاری
۳۹	۴. مبنای قانون گذاری خداوند
۳۹	۴.۱. خالقیت:
۴۰	۴.۲. علم:
۴۰	۴.۳. جود و غنا:
۴۰	۴.۴. حکمت:
۴۰	۴.۵. مالکیت:
۴۰	۴.۶. ولایت الهی:
۴۱	فصل چهارم: بنا نهادن احکام بر اساس مصالح و مفاسد واقعی
۴۵	فصل پنجم: منابع احکام دین
۴۵	۱. قرآن:
۴۶	۲. سنت:
۴۸	۳. اجماع:
۴۹	۴. عقل:
۵۱	۵. قیاس:
۵۳	۵.۱. تعریف قیاس:
۵۳	۵.۲. اعتبار قیاس:
۵۵	۵.۳. قیاس منصوص العله:
۵۸	فصل ششم: علل الشرائع
۵۹	۱. اهداف دین:
۵۹	۲. اهداف شریعت:
۶۱	۳. هدف و حکمت احکام:
۶۱	۳.۱. مواردی از حکمت های احکام در قرآن کریم:
۶۲	۳.۲. مواردی از حکمت های احکام در روایات:
۶۵	۴. سه پرسش درباره حکم شرعی:
۶۵	۴.۱. دلیل و مستند حکم:
۶۵	۴.۲. علت حکم:

۴۳	۴.۳. حکمت یا فلسفه حکم	۶۶
۵	۵. توقیفی بودن احکام	۶۸
۶	۶. کاربرد عقل در استنباط احکام	۶۹
۶.۱	۶.۱. مستقلات عقلیه	۶۹
۶.۲	۶.۲. غیر مستقلات عقلیه	۷۰
۷۳	فصل هفتم: جامعیت و جاودانگی اسلام	۷۳
۱	۱. بیان عقلی	۷۳
۲	۲. بیان نقلی	۷۴
۲.۱	۲.۱. خاتمیت و جهانی بودن و جاودانگی اسلام	۷۴
۲.۲	۲.۲. جامعیت و کمال دین اسلام	۷۶
بخش دوم: آفرینش زن و مرد و بررسی شبهات عام حقوقی		
۸۰	فصل اول: تفاوت‌های زن و مرد در قرآن و روایات	۸۰
۸۰	الف) تفاوت‌های زن و مرد در قرآن	۸۰
۱	۱. عبادات	۸۰
۲	۲. معاملات (حقوق خصوصی)	۸۱
۳	۳. سیاسات (حقوق عمومی)	۸۳
۸۳	ب) تفاوت‌های زن و مرد در روایات	۸۳
۸۴	احکام	۸۴
۸۸	فصل دوم: تفاوت‌های جسمی و روانی زن و مرد در علوم تجربی	۸۸
۸۸	۱. تفاوت‌های جسمی	۸۸
۸۸	۱.۱. دستگاه تولید مثل	۸۸
۸۹	۱.۱.۱. قاعدگی:	۸۹
۹۰	۱.۱.۲. آبستنی:	۹۰
۹۱	۱.۱.۳. یائسگی:	۹۱
۹۱	۱.۱.۴. اختلاف دستگاه تناسلی:	۹۱
۹۲	۱.۱.۵. میل جنسی:	۹۲
۹۳	۱.۱.۶. بلوغ جنسی:	۹۳
۹۴	۱.۲. هورمون‌های زن و مرد	۹۴

۹۴	۱.۲.۱. تستوسترون.....
۹۶	۱.۲.۲. استروژن.....
۹۸	۱.۲.۳. پروژسترون.....
۹۸	۱.۲.۴. پرولاکتین.....
۹۸	۱.۳. طول عمر.....
۹۹	جنس پایه.....
۹۹	فیزیولوژی و اندام‌ها.....
۱۰۰	مقاومت جسمی و روانی.....
۱۰۰	نقش هورمون‌ها.....
۱۰۱	دستگاه تناسلی.....
۱۰۱	بیماری‌های جسمی و اختلال‌های روانی.....
۱۰۱	کروموزوم‌ها.....
۱۰۲	آسیب‌پذیری و نیازهای بدنی.....
۱۰۲	۱.۴. مغز و اعصاب.....
۱۰۲	۱.۴.۱. تفاوت سلول‌ها، وزن مغز و هوش.....
۱۰۴	۱.۴.۲. کارکردها و استعدادها.....
۱۰۵	۱.۴.۳. هوش و حافظه.....
۱۰۶	۱.۵. ماهیچه‌ها و استخوان‌ها.....
۱۰۷	۱.۶. حواس پنجگانه، صدا، پوست و مو.....
۱۰۷	۲. تفاوت‌های روانی.....
۱۱۳	فصل سوم: نکات کلی در بحث حکمت احکام متفاوت زن و مرد.....
۱۱۳	۱. آفرینش اصیل زن و مرد و اشتراک در انسانیت.....
۱۱۵	۲. تفاوت زن و مرد از نظر تکوینی، ارزشی و حقوقی.....
۱۱۵	۳. متناسب و مکمل بودن مرد و زن.....
۱۱۷	۴. تقوا؛ معیار اصلی کرامت انسان.....
۱۱۷	۵. گوناگونی راه‌های کمال.....
۱۱۹	۶. تقویت نهاد خانواده.....
۱۲۰	۷. توجه به اخلاق در کنار حقوق.....

۱۲۱	۸. تعلق احکام به طبیعت.....
۱۲۲	۹. بحث از حکمت احکام برای فهم عمیق تر نه شرط عمل به احکام.....
۱۲۲	۱۰. لزوم نگاه جامع به همه دین.....
۱۲۳	فصل چهارم: بررسی شبهات عام درباره فقه و حقوق.....
۱۲۳	شبهه ۱: تفاوت معرفت مردانه با معرفت زنانه.....
۱۲۷	شبهه دوم: تحول عمومی معارف بشری، فقه و حقوق.....
۱۳۱	شبهه سوم: ذاتی و عرضی در دین و لزوم ترجمه فرهنگی احکام.....
۱۳۳	الف. اشکالات مبنایی.....
۱۳۴	ب. اشکالات بنایی.....
۱۳۵	شبهه چهارم: عصری بودن احکام.....
۱۴۲	شبهه پنجم: امضایی بودن احکام.....
۱۴۶	شبهه ششم: اعتباری و سیال بودن حقوق و احکام.....
۱۵۰	شبهه هفتم: اسطوره‌ای بودن احکام.....
۱۵۲	الف) از جهت مبنایی.....
۱۵۴	ب) از جهت بنایی.....
۱۵۶	شبهه هشتم: لزوم تناسب احکام با ظرفیت مرد و زن.....
۱۶۱	شبهه نهم: تفکیک سنت از قرآن.....

بخش سوم: حکمت تفاوت احکام در عبادات و معاهدات

۱۶۶	فصل اول: مهریه و نفقه.....
۱۶۶	۱. مهریه.....
۱۶۷	۱.۱. مهریه در قرآن.....
۱۶۸	۱.۲. مهریه در روایات.....
۱۶۹	۱.۳. حکمت وجوب مهریه بر مردان.....
۱۷۰	۱.۴. تفسیرهای نادرست از مهریه.....
۱۷۵	۲. نفقه.....
۱۷۶	۲.۱. حکمت نفقه.....
۱۷۶	۲.۱.۱. دیدگاه نفی استقلال اقتصادی و مملوکیّت زن.....

۱۷۸	۲.۱.۲. دیدگاه تفاوت وظیفه زن و مرد و تقسیم کار در اداره خانواده و جامعه
۱۸۱	۲.۲. پیامدهای حذف نفقه
۱۸۲	فصل دوم: چند همسری
۱۸۳	۱. تعدد زوجات در قرآن
۱۸۴	۲. حکمت تعدد زوجات در روایات
۱۸۶	۳. سه دیدگاه درباره تعدد زوجات
۱۸۶	۳.۱. جواز تعدد زوجات در فقه
۱۸۷	۳.۲. نظریه تحدید تعدد زوجات
۱۸۷	۳.۳. الغای تعدد زوجات
۱۸۸	۴. حالات مختلف در زناشویی
۱۸۸	۴.۱. رهبانیت و ترک ازدواج
۱۸۸	۴.۲. کمونیسیم جنسی
۱۸۹	۴.۳. چند شوهری
۱۹۰	۴.۴. تک همسری
۱۹۰	۴.۵. تعدد زوجات
۱۹۰	۴.۶. ازدواج‌های رفاقتی
۱۹۱	۵. عوامل تعدد زوجات
۱۹۱	۵.۱. عامل زور
۱۹۱	۵.۲. عامل اقتصادی
۱۹۱	۵.۳. عامل جغرافیایی
۱۹۲	۵.۴. عادت ماهانه
۱۹۳	۵.۵. دوران حاملگی و فرزندزایی و شیردهی
۱۹۳	۵.۶. محدود بودن دوران فرزندزایی زن
۱۹۳	۵.۷. عقیم و نازا بودن برخی زنان
۱۹۳	۵.۸. علاقه مرد به کثرت فرزند و عشیره
۱۹۳	۵.۹. فزونی تعداد زنان بر مردان
۱۹۵	۶. نکات تکمیلی
۱۹۷	نتیجه بحث

۱۹۸	۷. اشکالات حکم تعدد زوجات
۲۰۹	فصل سوم: ازدواج موقت
۲۱۰	۱. اشتراکات و اختلافات ازدواج دائم و موقت
۲۱۲	۲. تفاوت‌های ازدواج موقت با زنا
۲۱۳	۳. متعه در قرآن
۲۱۵	۴. ازدواج موقت در روایات
۲۱۶	۵. ازدواج موقت در فقه
۲۱۸	۶. حکمت ازدواج موقت
۲۲۳	۷. شبهات بحث ازدواج موقت
۲۲۷	فصل چهارم: ارث
۲۲۸	۱. ارث در قرآن
۲۲۹	۲. نظام ارث در اسلام در یک نگاه
۲۳۰	۳. سهم ارث زن
۲۳۳	۴. سهم زن از ارث به عنوان خواهر
۲۳۴	۵. حکمت تفاوت سهم زن و مرد از ارث در روایات شیعه
۲۳۵	۶. حکمت قانون ارث از نگاه اندیشمندان دینی
۲۳۹	۷. شبهات بحث ارث
۲۴۸	فصل پنجم: طلاق، عدّه و حضانت
۲۴۸	۱. طلاق
۲۴۸	۱.۱. معنای طلاق
۲۴۹	۱.۲. طلاق؛ ایقاع نه عقد
۲۴۹	۱.۳. تاریخچه طلاق
۲۵۱	۱.۴. تشریع طلاق در اسلام
۲۵۴	۱.۵. حق طلاق
۲۵۶	۱.۶. وضعیت تفاهم بعد از ازدواج
۲۵۶	۱.۷. زمینه‌های پیش‌گیری و کنترل طلاق
۲۵۸	۱.۸. شرایط طلاق
۲۵۹	۱.۹. حکمت حکم طلاق

۲۶۳	۱.۱۰. راه‌های طلاق گرفتن برای زن
۲۶۷	۱.۱۱. اشکالات حکم طلاق
۲۷۰	۲. عده
۲۷۰	۲.۱. تعریف و اقسام عده
۲۷۱	۲.۲. حکمت عده در روایات
۲۷۴	۳. حضانت
۲۷۵	۳.۱. حکم حضانت
۲۷۵	۳.۲. حکمت حکم حضانت
۲۷۸	فصل ششم: پوشش
۲۸۰	۱. معنای حجاب
۲۸۱	۲. دلایل لزوم حجاب
۲۸۴	۳. حکمت حکم حجاب
۲۸۹	۴. حکمت تفاوت حد پوشش
۲۹۲	۵. شبهات بحث حجاب
۳۰۵	فصل هفتم: بلوغ و ولایت پدر بر دختر
۳۰۵	۱. بلوغ
۳۰۵	۱.۱. بلوغ در لغت
۳۰۵	۱.۲. بلوغ در روایات
۳۰۶	۱.۳. بلوغ در فقه
۳۰۸	۱.۴. حکمت تفاوت در سن بلوغ
۳۱۰	۲. ولایت پدر بر دختر

بخش چهارم: حکمت تفاوت احکام در سیاست

۳۱۶	فصل اول: گواهی دادن
۳۱۷	۱. شرایط شهادت در فقه
۳۱۸	۲. اقسام دعاوی برای گواهی دادن
۳۲۰	۳. دو مسئله اصلی درباره گواهی دادن زنان
۳۲۰	۳.۱. حکمت عدم برابری شهادت زن و مرد

۳۲۴	۳.۲. حکمت عدم پذیرش شهادت دادن زن در برخی موارد
۳۲۶	۴. شهادت دادن؛ تکلیف یا حق؟
۳۲۷	۴.۲. ویژگی تکلیف و حق
۳۳۱	فصل دوم: حکومت و قضاوت زن
۳۳۲	۱. انواع فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی
۳۳۳	۲. اعتبار مرد بودن حاکم و قاضی در کلمات بزرگان
۳۳۶	۳. ادله مخالفان ریاست و حکومت زن
۳۳۶	۳.۱. قرآن کریم
۳۳۷	۳.۲. سنت
۳۳۹	۳.۳. اجماع
۳۴۰	۳.۴. اصل عملی
۳۴۰	۳.۵. سیره عملی پیامبر و امامان
۳۴۱	۳.۶. برداشت کلی از مجموعه فقه و مآخذ فقهی
۳۴۴	۴. حکمت حکم قضاوت و حکومت
۳۵۳	فصل سوم: قصاص و دیه
۳۵۳	۱. قصاص در میان فقهای شیعه
۳۵۵	۲. قصاص در روایات شیعه
۳۵۸	۳. دیه در فقه شیعه
۳۶۰	۴. دیه در روایات شیعه
۳۶۲	۵. حکمت حکم قصاص و دیه
۳۷۲	۶. نقد و بررسی اشکالات
۳۷۹	منابع و مأخذ
۳۷۹	الف) کتب
۳۷۹	ب) نشریات و مقالات

مقدمه

علم کلام، دانشی است که در پی تبیین عقاید دین و دفاع از آنها است. عالمان دینی در طول تاریخ اسلام، همواره مدافع باورها و ارزش‌های دینی بوده و هستند. آموزه‌های دینی به سه حوزه اصلی مربوط می‌شود که عبارت‌اند از: عقاید، اخلاق و احکام. در بخش احکام گاهی سؤال از اصل احکام و گاهی پرسش از چرایی احکام است؛ مثلاً، گاهی پرسشگر می‌پرسد: آیا نماز بر مکلف واجب است یا نه و دلیل آن چیست؟ در پاسخ، فقیه به استناد ادله موجود، پاسخ می‌دهد.

اما اگر بپرسد: چرا خداوند نماز را بر بندگان واجب کرده است و حکمت وجوب نماز چیست؟ فقیه در پاسخ این سؤال، با توجه به پاسخی که درباره پرسش اول ارائه کرده، سعی می‌کند با نگاهی کلامی حکم فقهی را موجه جلوه دهد.

بحث‌های فلسفه احکام از دو نظر بررسی می‌شوند: از جهت فقه و اصل حکم و از جهت کلام و پشتیبانی از حکم. توجیه منطقی و مقبول احکام دین، سهم مهمی در دفاع از مجموعه دین و کامل بودن آیین دارد. بنابراین باید به این بخش، در کنار ابعاد دیگر، توجه لازم داشت.

۱. اهمیت و ضرورت بحث:

مردان و زنان، دو قشر عظیم جامعه بشری هستند. شناخت هر چه بیشتر این دو گروه از یکدیگر و مسائل مربوط به آنان، بهترین وسیله برای ایجاد یک جامعه سالم و پاک و رو به کمال است. در دین مبین اسلام، در کنار آموزه‌های فراوان مشترک بین زن

و مرد، احکام متفاوتی نیز وجود دارد که با توجه به تفاوت‌های جسمی و روانی و نقش‌های آنان وضع شده است؛ وضع این قوانین به تناسب این دو جنس است. امروز در نظام جمهوری اسلامی ایران، بیشترین حجم شبهات و تخریب‌های بیگانگان به این حوزه مربوط می‌شود. مطالب برخی روزنامه‌ها، مجلات و سایر نشریات و برخی رسانه‌ها، پر است از بحث‌های مربوط به زنان و شعار برابری و فمینیسم و متهم نمودن احکام الهی به تبعیض و سستی بودن.

از سوی دیگر، امروزه اکثر افراد خصوصاً جوانان، همواره به دنبال توجیهات عقلی برای چرایی احکام هستند و به پذیرش تبدیلی اعتقاد کمتری دارند. پیچیدگی و ژرفایی مصالح و مفاسد پشتوانه احکام و دست نیافتن ما به این اسرار، تبیین عموم پسند دستورات الهی را دشوار می‌کند. با این حال، اگر مبانی عقلی فقه و احکام شرعی به خوبی توضیح داده شود و از راهنمایی‌های آیات و روایات، بهره حکمت‌ها و فواید احکام بهره گرفته شود، استواری و کمال و عادلانه بودن سفارشات و احکام خواهد شد.

عالمان دینی باید در کنار استنباط، ارائه مبررات و احکام دینی و هدایت مؤمنان برای دفاع از حریم دیانت و معقول بودن و جاودانگی احکام شریعت، در موشکافی و تحلیل هر چه بهتر گزاره‌های دینی و فقهی بکوشند تا این مطالب حتی از دیدگاه برون دینی نیز منطقی و موجه باشد.

۲. علت انتخاب موضوع:

در این باره می‌توان بر چند نکته تأکید کرد:

اولاً: گفته شد که آگاهی بیشتر مردان و زنان از یکدیگر و مسائل مربوط به آنان، بهترین و ضروری‌ترین وسیله برای ایجاد یک جامعه سالم و رو به کمال است.

ثانیاً: تعداد زیادی از مقالات، گزارش‌ها و کتاب‌ها شبهات و اشکالاتی را در این باره مطرح می‌سازند. و همه آنها در این جهت مشترکند که در شرایط کنونی، قوانین دینی را نارسا، قدیمی، تبعیض‌آمیز و غیر معقول می‌دانند. نتیجه این تخریب‌ها، انحراف افکار افراد جامعه خصوصاً بانوان و تردید یا انکار نسبت به اعتبار احکام شرعی است که باید

پاسخ و تبیین مناسبی در این موارد بیان کرد.

ثالثاً: حجم ایرادها و گستره آن، مستلزم پاسخ دادن به همه اشکالات و برای سطوح مختلف مخاطبان است. در این جبهه کاستی‌هایی وجود دارد که امید است این پژوهش، گامی در جهت رفع این نقیصه باشد. اگر چه در این نوشتار همه اشکال‌ها در حوزه‌های آفرینش، امور اخلاقی و احکام به علت گسترده زیاد، بیشتر از حد یک رساله بررسی نشده، اما در عین حال، در بخش احکام متفاوت، نسبت به آثار دیگر، جامعیت بیشتری دارد. رابعاً: منابع موجود نوعاً به روز جوابگوی شبهات مطرح شده جدید در این عرصه‌ها نیستند، لذا از این جهت نیز یک نوع کاستی به چشم می‌آید. کما این‌که به متون اصلی دین یعنی قرآن و روایات در بیان حکمت‌ها و به کتاب‌های اصلی فقه در بیان احکام مورد بحث، توجه لازم نشده است.

۳. پیشینه بحث:

در قرون آغازین بعد از اسلام، کم و بیش آثاری درباره علل وجود احکام تألیف شده که متأسفانه فقط نامی از آنها باقی مانده است؛ اولین اثری که از شیعه تاکنون باقی مانده است، کتاب معروف «علل الشرایع و الأحکام» نوشته ابو جعفر محمد بن علی بن الحسین (م ۳۸۲ ق) است. در میان اهل سنت کتاب «مواعظ» امام شاطبی به طور مفصل در مقاصد شریعت بحث کرده است. درباره مقاصد فقه به طور کلی، کتاب مستقلی سراغ نداریم، گرچه برخی از علما به صورت مختصر بحثی را در کتب خود آورده اند.

درباره احکام زنان، در عصر حاضر و سالیان اخیر، کم و بیش کتاب‌هایی نوشته شده است. «نظام حقوق زن در اسلام» و «مسئله حجاب» دو اثر مهم از استاد شهید مرتضی مطهری رحمته الله در همین زمینه هستند. بعد از ایشان نیز نویسندگان متعددی در این باره تلاش کرده‌اند. از آثار دیگر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: «زن در آئینه جمال و جلال» از استاد جوادی آملی، «شخصیت و حقوق زن در اسلام» از مهدی مهریزی، «تأملات اسلامیة حول المرأة» از سید محمد حسین فضل‌الله، «پرسش‌ها و پاسخ‌های

جلد پنجم» از استاد مصباح یزدی درباره حقوق زن در قرآن، و «المزأه فی الفکر الاسلامی» از جمال محمد الباجوری. غیر از این کتاب‌ها که درباره چندین حکم را بحث کرده‌اند، تک نگاری‌هایی هم درباره برخی از احکام زنان نگاشته شده است، مانند: «تفاوت زن و مرد در دیه و قصاص» از ابراهیم شفیعی سروسنایی و «تعدد الزوجات» از ابراهیم محمد الجمل، پایان نامه‌ها و مقالات مستقلی هم درباره هر یک از احکام، کم و بیش وجود دارد که به قدر امکان از آنها استفاده شده است.

نگارنده، کتاب مستقلی که هم به توضیح بحث فلسفه احکام و هم بیان حکمت تک تک موارد، با این گستردگی، پردازد، ندیده است. موارد متعدد و مهمی که در این رساله جمع شده، در آثار موجود مشاهده نمی‌شود، به علاوه، به شبهات جدیدتر و قوی‌تر نیز توجه شده است.

بنابراین چند تفاوت بین این اثر و دیگر آثار موجود، مشاهده می‌شود:

الف - پرداختن به مبانی عقلی احکام شرعی به طور عام و نیز مجموعه تفاوت‌های زن و مرد از جهت قرآنی، روایی و علمی.

ب - جمع و بررسی اهم احکام متفاوت و بیان کلیه‌ای حل اشکال در سایر موارد.

ج - ذکر و بررسی شبهات جدید در مورد مسائل ذکر شده.

۴. پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق:

مسئله اصلی در این نوشتار این است که چرا زن و مرد، در حوزه احکام دینی، احکام متفاوتی دارند؟

این سؤال به تعداد احکام شرعی متفاوت بین زن و مرد، تکرار می‌شود. مثلاً، پرسیده می‌شود: آیا زن و مرد در حکم ارث، وضعیت متفاوتی دارند یا نه؟ اگر حکم آنها متفاوت است، چرا این‌گونه جعل شده است؟ به همین صورت درباره ازدواج، طلاق، قصاص، دیه، شهادت، قضاوت و غیره.

ما در این پژوهش، هفده حکم متفاوت را که مورد سؤال و تردید بیشتری قرار گرفته‌اند، مطرح کرده‌ایم. فرضیه اصلی و محور پاسخ‌ها این است که زن و مرد از نگاه

شارع، نه کاملاً مشابه هستند و نه کاملاً مساوی، بلکه متناسب هستند؛ در بسیاری از احکام، مشابه یا مساوی هستند ولی در برخی موارد، متناسب هستند و تفاوت‌ها را باید با این نگاه بررسی کرد.

حکم زن، متناسب با جسم و روان و وظیفه اوست، حکم مرد نیز متناسب با خلقت و نقش و انتظارات از اوست. این احکام نشان دهنده تحقیر یکی و تکریم دیگری نیست و برای ظلم کردن به گروه زنان یا مختص زمان‌های گذشته است یا مخالف قرآن نیست. برخی احکام مورد اشاره راحت‌تر قابل توجیه و فهم هستند، مانند حجاب، ازدواج و طلاق، و برخی دیر یاب‌تر و پیچیده‌تر هستند، مانند قصاص و دیه. فرضیه رقیب در مورد سؤال اصلی و پرسش‌های فرعی این پژوهش، یا بر این باور است که فلان حکم در اسلام وجود ندارد (مانند حکم دیه و حکومت زن) و یا اگر هم اصل حکم وجود دارد، مختص آن دوران و مرتبط است و تعمیم آن به زمان ما، ظالمانه و مخالف شخصیت بانوان امروز است.

۵. اهداف تحقیق:

هدف این تحقیق با توجه به اهداف متکلم و عام این عبارت است از:

- تبیین احکام دینی و بیان معقول بودن و مبتنی بودن آنها بر پایه‌های علمی و قابل توجیه برای بشر امروزی؛
- دفع شبهات و ایرادات فراوانی که خصوصاً در سالیان اخیر درباره حقوق زن در اسلام، بیان شده است، که طبق برخی گزارش‌ها بیشترین حجم را نسبت به موضوعات دیگر داشته است؛

- معرفی غنای احکام دینی و پشتوانه فکری آنها؛

- حفظ دیانت یا افزایش دینداری مردان و زنان جامعه.

مخاطب این نوشتار دارندگان سطح متوسط تحصیلات حوزوی و دانشگاهی است و سعی شده عبارت‌ها روان باشد و از به کارگیری اصطلاحات پیچیده و فنی پرهیز شده است و در حد امکان متن عربی و ترجمه فارسی آن، هر دو ذکر شده است.

۶. روش تحقیق:

در پژوهش‌های مختلف، از شیوه‌های کتابخانه‌ای و میدانی و غیره برای گردآوری اطلاعات استفاده می‌شود. در این پژوهش، با توجه به موضوع آن، از روش کتابخانه‌ای به همراه تحلیل سود برده‌ایم. اما مشکل این گونه تحقیق، کمبود منابع کتابخانه‌ای مربوط به بحث و عدم طرح این مسئله در منابع کهن و غنی عالمان گذشته است، از این رو در برخی مباحث، از منابع اولیه دینی کمتر نام برده شده است. ضمناً علاوه بر کتاب‌ها و مقالات ذکر شده در پایان کتاب، به نوشته‌های دیگری نیز مراجعه شده که به علت نداشتن مطالب مورد نظر و مربوط، از آنها یاد نشده است.

بر خود لازم می‌دانم از زحمات‌ها و راهنمایی‌های تمام استادان خود در طول دوران تحصیل، که هر چه آموختم می‌هون تلاش‌های بی‌دریغ آنان است، مخصوصاً استادان عزیز و بزرگوارم در حوزه‌های علمیه مشهد و قم و استادان رشته تخصصی علم کلام در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام صادق (علیه السلام)، و بالأخص از استاد راهنمای این رساله، حضرت حجت الاسلام المسلمین حاج شیخ عباس کعبی، دام عزه العالی، که با نظریات ارزشمند خود موجب سامان دهی و استواری بحث شدند، و نیز استاد مشاور، دوست و برادر گرامی‌ام، جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید احمد میر خلیلی، دام عزه العالی، که گام به گام در تهیه این اثر هدایتگر بنده بودند، تشکر نمایم. هم‌چنین تشکر می‌کنم از دوستان و فضایی که این اثر را مطالعه نموده و نکاتی را گوشزد نمودند خصوصاً از ارزیابان محترم جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمد تقی علوی گلپایگانی و جناب حجت الاسلام و المسلمین محمدرضا سالاری فر قدردانی می‌کنم.

والحمد لله رب العالمین

حمید کریمی